

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η εποχή του Διαφωτισμού

Εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τον 17ο και τον 18ο αιώνα:

- Θεαματική αύξηση του πληθυσμού.
- Δημιουργία μεγάλων αγροκτημάτων.
- Εφαρμογή νέων μεθόδων καλλιέργειας.
- Επέκταση της χρήσης μηχανημάτων.
- Ανάπτυξη του εμπορίου ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική.
- Ανάπτυξη του εμπορίου και μέσα στην Ευρώπη (αποτέλεσμα: συσσώρευση κεφαλαίων στα χέρια Ευρωπαίων επιχειρηματιών).

► Βιομηχανική επανάσταση:

- Ορισμός: Η γέννηση της βιομηχανίας, δηλ. η εκβιομηχάνιση της οικονομίας των δυτικοευρωπαϊκών κρατών.

• Παράγοντες:

1. Διαθέσιμα κεφάλαια από επιχειρηματίες.
2. Χιλιάδες πρώην αγρότες έμειναν δίχως εργασία με αποτέλεσμα να καταφύγουν σε μεγάλα αστικά κέντρα για εύρεση εισοδήματος.

► Κοινωνικές μεταβολές:

- Ομάδες της **αστικής τάξης** ενίσχυαν διαρκώς τη θέση τους.
- Οι **αριστοκράτες** αμύνονταν προσπαθώντας να διαφυλάξουν τα προνόμιά τους.
- Οι **αγρότες** και τα **ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα των πόλεων** ζούσαν σε άσχημες συνθήκες.

► Πολιτική κατάσταση:

Η πολιτική κατάσταση παρέμενε στάσιμη (απόλυτη μοναρχία) με μοναδική εξαίρεση τη **Μ. Βρετανία**, όπου οι πιέσεις της αριστοκρατίας και των αστών είχαν οδηγήσει στην αναγνώριση ορισμένων πολιτικών δικαιωμάτων στα μέλη των οικονομικά ισχυρότερων τάξεων.

► Απελευθέρωση από τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες του Μεσαίωνα:

- Φράνσις Μπέικον (ή Βάκων): Υποστήριζε ότι κάθε επιστημονική θέση πρέπει να επαληθεύεται με πείραμα για να γίνεται αποδεκτή.
- Ρενέ Ντεκάρτ (ή Καρτέσιος): Τόνισε ότι η συστηματική αμφιβολία είναι ο μόνος δρόμος προς την αληθινή γνώση.
- Τζον Λοκ: Διατύπωσε τη θέση ότι οι άνθρωποι έχουν απαραβίαστα φυσικά δικαιώματα (ζωής, ελευθερίας, περιουσίας).
- Ισαάκ Νιούτον (ή Νεύτων): Εφαρμόζοντας την επαγωγική μέθοδο διατύπωσε το νόμο της παγκόσμιας έλξης και υποστήριξε ότι το σύμπαν λειτουργεί με βάση φυσικούς νόμους.

Το κίνημα του Διαφωτισμού:

- **Ορισμός:** Η απόρριψη κάθε αυθεντίας, η κριτική κάθε υφιστάμενης γνώσης, η αποδοχή της λογικής ως μόνου ασφαλούς τρόπου ερμηνείας του κόσμου και η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να προοδεύει διαρκώς.

- **Χώρος:** Πρωτοεμφανίστηκε στην **Αγγλία** του τέλους του **17ου αιώνα**, κορυφώθηκε στη **Γαλλία** του **18ου αιώνα** και εξαπλώθηκε στην Ευρώπη και έξω από αυτήν.

- **Εκπρόσωποι:** Ρουσό, Βολτέρος, Ντιντερό, Μοντεσκιέ και Ντ' Αλαμπέρ.

► **Διαφωτισμός και πολιτική:**

- **Φυσικά δικαιώματα:** Θεμελιώδη πολιτική έννοια· θέση-έμβλημα της αστικής τάξης. Όλοι οι άνθρωποι έχουν απαραβίαστα δικαιώματα, τα οποία δεν καταργούνται ποτέ.

- **Τζον Λοκ:** Κοινωνικό συμβόλαιο (παραχώρηση ορισμένων ελευθεριών και το κράτος εγγυήθηκε γι' αυτές).

- **Ρουσό:** Πιο ριζοσπαστικός (η πολιτική εξουσία πρέπει να βρίσκεται στα χέρια του λαού και όχι κάποιου ηγεμόνα). Η γενική βούληση μπαίνει μπροστά από την ατομική και εκφράζεται με τη συμμετοχή του λαού στη λήψη αποφάσεων.

- **Μοντεσκιέ:** Η διάκριση των εξουσιών υπήρξε η συμβολή του. Υποχρεωτική διάκριση των εξουσιών:

- α. **Εκτελεστική:** Ασκείται από το σώμα που εφαρμόζει τους νόμους (κυβέρνηση).

- β. **Νομοθετική:** Ασκείται από το σώμα που θεσπίζει τους νόμους (βουλή).

- γ. **Δικαστική:** Ασκείται από εκείνους που ελέγχουν την τήρηση των νόμων (δικαστές).

► **Διαφωτισμός και θρησκεία:**

- **Διαφωτιστές:** ντεϊστές και άθεοι.
- Αυστηρή κριτική στην Καθολική Εκκλησία.
- Όλοι επιθυμούσαν την ανεξιθρησκία.

► **Διαφωτισμός και εκπαίδευση:**

- **Εκπαίδευση:** Μέσο για τη διασφάλιση της συνεχούς προόδου του ανθρώπου.
- **Ρουσό («Αιμίλιος»):** Η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται στην προσωπική αναζήτηση του διδασκόμενου. Ο δάσκαλος δε λειτουργεί ως αυθεντία.

► **Διαφωτισμός και οικονομικός φιλελευθερισμός:**

- Η οικονομία πρέπει να λειτουργεί «φυσικά», δηλ. δίχως τις κρατικές παρεμβάσεις του мерκαντισμού (φυσιοκρατία, φυσιοκράτες). Αναπτύχθηκε στη Γαλλία.

- Στην Αγγλία γεννήθηκε ο οικονομικός φιλελευθερισμός (το κράτος δεν πρέπει να επεμβαίνει παρά ελάχιστα στην οικονομική ζωή· εισηγητής: Άνταμ Σμιθ «Ερευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών», 1776).

► **Η Εγκυκλοπαίδεια:**

- Σε αυτήν συνοψίστηκαν οι ιδέες του Διαφωτισμού (33 τόμοι).
- Σε αυτό παρουσιάζονταν όλες οι νέες γνώσεις και οι νέες ιδέες και αντιλήψεις για διάφορα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και άλλα θέματα.

- Πρωτεργάτες: Ντιντερό και Ντ' Αλαμπέρ.

► Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού:

- Πρώτη απήχηση: Ανώτερα μορφωμένα κοινωνικά στρώματα.
- Πολλές έγιναν γνωστές μέσα από εκλαϊκευτικά βιβλία.
- Σύντομα διαδόθηκαν και στο εξωτερικό.